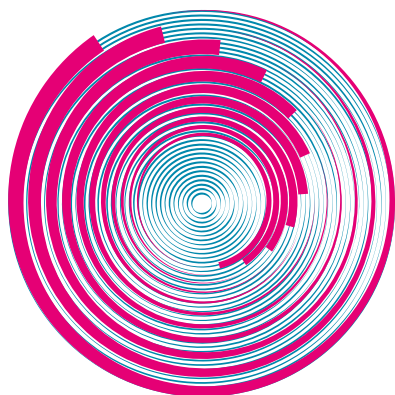

Cirkulární ekonomie a ekonomika 3

Cirkularita v době energetické a bezpečnostní krize

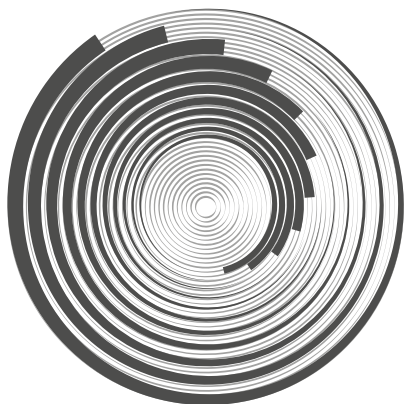

- Změní taktika „energie a suroviny jako zbraň“ obraz světové ekonomiky?
- Přichází doba deglobalizace?
- Nové trendy mezinárodního práva a jejich dopady na cirkulární ekonomiku
- Regulatorní reakce vyspělých zemí na energetickou krizi a dopady na cirkularitu
- Nové pojetí investic a financování taxonomie v EU a vyspělých státech
- Reakce českých podniků na energetickou krizi

Cirkulární ekonomie a ekonomika 3

Cirkularita v době energetické a bezpečnostní krize

Děkujeme za podporu při vydání publikace
společnosti E.ON Energie, a.s.

Prof. Ing. Eva Kislingerová a kol.

Cirkulární ekonomie a ekonomika 3

Cirkularita v době energetické a bezpečnostní krize

Kniha je monografie

Vydala Grada Publishing, a.s.
U Průhonu 22, 170 00 Praha 7
tel.: +420 234 264 401
www.grada.cz
jako svou 9196. publikaci

Odborní recenzenti:

prof. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D., Technická univerzita v Liberci

prof. Ing. Emil Vacík, Ph.D., Západočeská univerzita v Plzni

Vydání knihy schválila Vědecká redakce nakladatelství Grada Publishing, a.s.

Odpovědný redaktor Petr Somogyi

Grafická úprava a sazba Eva Hradiláková

Návrh a zpracování obálky Zdeněk Dušek

Počet stran 256

První vydání, Praha 2024

Tisk a vazba Graspo CZ, a.s., Zlín

© Grada Publishing, a.s., 2024

Cover Photo © Depositphotos/vectorguy

*Kniha vznikla za podpory Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích z grantu GAJU
č. 103/2023/S Další efektivita systémů prostřednictvím uplatňování principů cirkulární
ekonomiky v kontextu regionálního managementu.*

Upozornění pro čtenáře a uživatele této knihy

Všechna práva vyhrazena. Žádná část této tištěné či elektronické knihy nesmí být reprodukována a šířena v papírové, elektronické či jiné podobě bez předchozího písemného souhlasu nakladatele. Neoprávněné užití této knihy bude trestně stíháno.

Automatizovaná analýza textů nebo dat ve smyslu čl. 4 směrnice 2019/790/EU a použití této knihy k trénování AI jsou bez souhlasu nositele práv zakázány.

*Názvy produktů, firem apod. použité v knize mohou být ochrannými známkami
nebo registrovanými ochrannými známkami příslušných vlastníků.*

ISBN 978-80-271-7215-3 (ePub)

ISBN 978-80-271-7214-6 (pdf)

ISBN 978-80-247-0809-6 (print)

Obsah

O autorech	9

Úvodem: Krize globalizace, krize cirkularity?	13

Hypotézy a hlavní ideje	14

Sedmá „hypotéza“: sociální stát	17

Státy, suroviny a energetika	19

Dva koncepty energetické bezpečnosti	20

Tragédie občiny	22

Struktura publikace	26

Část první: Cirkularita v čase ohrožení globalizace

1 Pandemická krize, energetická krize a válka	31

1.1 Premisy a východiska	31

1.2 Analýza prvních tří premis	34

1.3 Podstata globalizace: analýza premis 4 až 7	39

1.4 Premisa osmá: ohrožení globalizace	44

1.5 Závěr: politicko-ekonomická podmínka globalizace	45

2 Ekonomické dopady krizí na globální ekonomiku	49

2.1 Pandemie a některé její dopady	49

2.2 Ekonomické aspekty energetické krize, inflační vlny a dopadů války	54

2.3 Může za to cirkularita?	60

2.4 Závěr: otázka viny	61

3 Energetická krize: Zásadní zásah liberálního pojetí světového obchodu	65

3.1 Manipulace trhy: riziko pro globalizaci	67

3.2 Závěr: strukturální změna globalizace	69

Část druhá: Regulatorní a legislativní ohlasy krize

4	Legislativní reakce na vývoj kolem cirkularity	77
4.1	Důležité rysy mezinárodního práva veřejného	77
4.2	Montrealský protokol: úspěšná mezinárodní dohoda	78
4.3	Význam mezinárodních organizací	79
4.4	Cirkulární ekonomika a mezinárodní ekonomické organizace	80
4.5	Další kroky k internacionalizaci cirkulární ekonomiky	82
4.6	Legislativní zakotvení investic do zelených a udržitelných projektů	83
4.7	Právo Evropské unie v oblasti klimatu a energetiky	83
4.8	Primární právo	84
4.9	Sekundární a terciární právo: klimatický zákon	85
4.10	Sekundární právo a terciární právo: taxonomie	86
4.11	Sekundární právo: mechanismus správy energetické unie	88
4.12	Sekundární právo: decentralizované zdroje	89
4.13	Závěrem: dynamické právo v dynamickém odvětví	90
5	Regulatorní opatření uskutečněná v různých zemích	95
5.1	Cenová stabilita jako reflexe strategické a bezpečnostní pozice	95
5.2	Základní vymezení selhání trhu a regulatorních opatření	97
5.3	Cenová regulace při selhání trhu	98
5.4	Cenové stropy	99
5.5	Dopady zavedení cenových stropů	99
5.6	Východiska k regulaci produkce, distribuce a cen energetických komodit	100
5.7	Pozice energetických komodit na trhu a jejich cenová tvorba	101
5.8	Cena energií a inflační vývoj národní ekonomiky	102
5.9	Energetická bezpečnost jako základ tvorby makroekonomické cenové stability	104
5.10	Vývoj a mezníky regulatorních opatření v evropském integračním procesu	106
5.11	Regulatorní opatření ke snížení cen a dostupnosti energií	108
5.12	Komunitní energetika	110
5.13	Závěr: podíl obnovitelných zdrojů v českém prostředí	112
6	Aktivita podpory investic v rámci Evropské unie i jednotlivých zemí	117
6.1	Hlavní trendy ve státní a institucionální podpoře cirkularity	118
6.2	Úloha soukromého finančního sektoru	119
6.3	Přímé zahraniční investice	121
6.4	Monitorování investic do cirkulární ekonomiky	123

6.5	Cirkulární investice v Evropské unii	125
6.6	Závěr: Investice a monitoring	128

7	Jaderná energetika ve vztahu k cirkulární ekonomice	131
7.1	Krátké ohlédnutí za hlavními zlomy	131
7.2	Dopady energetické krize na vnímání jaderné energetiky	132
7.3	Otázka podílu jaderné energetiky na energetickém mixu	134
7.4	Energetický mix v České republice	136
7.5	Využití principů cirkulární ekonomiky v energetickém sektoru	137
7.6	Závěrem: cirkulární ekonomika a jaderné energie	137

Část třetí: Krize a podniková scéna

8	Výzkum: České podniky a cirkularita	143
8.1	Použité metody vyhodnocení výzkumu	143
8.2	Sběr dat a základní charakteristiky výzkumu	145
8.3	Výsledky dotazníkového šetření	147
8.4	Strategie cirkularity a aktivity na ní vázané	151
8.5	Klasifikace podniků podle míry implementace principů cirkularity	155
8.6	Závěr: České podniky jsou spíše v rozpacích	161

9	Rizika a cirkulární podniková praxe	165
9.1	Souvislost výzev, rizik a cirkularity	165
9.2	Provázanost inovací a rizik	167
9.3	Rizika a jejich redukce v rámci cirkulární praxe	169
9.4	Metody systémové dynamiky a strategická rizika podniku	170
9.5	Závěr: cirkularita nevyřeší rizika	172

10	Udržitelnost a cirkulární ekonomika v cestovním ruchu	175
10.1	Cirkularita v cestovním ruchu	177
10.2	Cirkularita v cestovním ruchu – podniková úroveň	178
10.3	Praktiky a trendy v pohostinství, ubytování a cestovním ruchu	179
10.4	Zelené hotely a restaurace	183
10.5	Udržitelnost a cirkularita na regionální a lokální úrovni	184
10.6	Indikátory udržitelnosti a cirkularity	185
10.7	Závěr: cirkularita v turismu může měnit svět	189

Slovo závěrem	195

Část čtvrtá: Případové studie

A	Případová studie podniku Agro-la	201
A.1	Představení podniku	201
A.2	Finanční a ekonomická data, odhady z dotazníku	204
A.3	Cirkularita a podnik	205
A.4	Doplňující dotazník k cirkularitě	207
A.5	Dopady a reakce na krize let 2020–2022	208
A.6	Klíčová zjištění	208
B	Případová studie podniku Dřevošrot, a. s.	211
B.1	Představení podniku	211
B.2	Finanční a ekonomická data, odhady z dotazníku	215
B.3	Cirkularita a podnik	217
B.4	Doplňující dotazník k cirkularitě	218
B.5	Dopady a reakce na krize let 2020–2022	219
B.6	Klíčová zjištění	220
C	Případová studie podniku Gerl	223
C.1	Představení podniku	223
C.2	Finanční a ekonomická data, odhady z dotazníku	224
C.3	Cirkularita a podnik	225
C.4	Doplňující dotazník k cirkularitě	227
C.5	Dopady a reakce na krize let 2020–2022	228
C.6	Klíčová zjištění	229
D	Případová studie podniku Metrostav, a.s.	231
D.1	Představení podniku	231
D.2	Finanční a ekonomická data, odhady z dotazníku	232
D.3	Cirkularita a podnik	234
D.4	Doplňující dotazník k cirkularitě	236
D.5	Dopady a reakce na krize let 2020–2022	237
D.6	Klíčová zjištění	238
	Shrnutí	241
	Summary	242
	Použité zkratky	243
	Seznam obrázků a tabulek	248
	Rejstřík	251

O autorech

Vedoucí autorského týmu

Eva Kislingerová, prof. Ing. CSc.

V letech 1991–2023 pracovala na Vysoké škole ekonomické, kde se v roce 1994 úspěšně habilitovala. V roce 2002 byla prezidentem republiky jmenována profesorkou v oboru podniková ekonomika a management. Prošla pozicí asistentky, vedoucí katedry a krátce zastávala funkci děkanky. Děkan Podnikohospodářské fakulty VŠE v Praze jí udělil v roce 2023 *Cenu děkana za celoživotní přínos*. Od roku 2020 do 31. srpna 2023 působila jako vedoucí Katedry aplikované ekonomie a ekonomiky Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Těžištěm jejího profesního zájmu je podniková ekonomika, manažerské finance, oceňování a insolvence podniku, aktuálně pak cirkulární ekonomika. Je trvale zapojena do výzkumu.

Je autorkou (a spoluautorkou) řady publikací, například *Manažerská ekonomika*, *Manažerské finance*, *Finanční analýza – krok za krokem*, *Podniková ekonomika*, *Oceňování podniku*, *Sedm smrtelných hříchů podniků* a řady dalších. Seznam jejích publikací obsahuje více než 480 položek. Je členkou několika vědeckých a oborových rad na veřejných vysokých školách, členkou redakčních rad časopisů *Politická ekonomie* a *Oceňování*. Čtyři roky byla náměstkyní primátorky hl. m. Prahy pro finance a rozpočet. Své názory publikuje i na blogu <https://kislingerova.blog.idnes.cz/>.

Autorský tým (v abecedním pořadí)

Jiří Alina, Ing. Ph.D.

Působí jako tajemník Katedry aplikované ekonomie a ekonomiky Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, je členem senátu Ekonomické fakulty. Primárním vědeckým zájmem je propojení silniční dopravy a dopravní infrastruktury s ekonomickou situací regionu a ekonomikou obecně. Během doktorského studia se věnoval nákladům dopravních kongescí. Jeho pedagogická aktivita spočívá ve výuce mikroekonomie a makroekonomie.

Je členem České společnosti ekonomické, ediční rady časopisu *Auspicia*, *American Economic Association* a dalších. Spolupracuje ve společné vědecké činnosti s Georgia Southern University v Savannah, Northeastern Illinois University v Chicagu a DePaul University v Chicagu.

Ivana Faltová Leitmanová, doc. Ing. CSc.

Docentkou v oboru národní hospodářství byla jmenována na Vysoké škole ekonomické v Praze. Ekonomii a hospodářskou politiku vyučuje a vyučovala na Ekonomické fakultě Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích, na Vysoké škole ekonomické v Bratislavě, na České zemědělské univerzitě v Praze a také na Vysoké škole ekonomické v Praze. V současné době píše a přednáší o mikroekonomických a makroekonomických tématech se zaměřením na trh práce a regionální problematiku. Publikovala více než padesát příspěvků v recenzovaných časopisech a sbornících, jako autorka nebo spoluautorka napsala sedm monografií.

Renata Klufová, doc. RNDr. Ph.D.

Na Jihočeské univerzitě působí od roku 1995 (v letech 1995 až 2006 na Zemědělské fakultě, od roku 2007 na Ekonomické fakultě, Katedře obchodu, cestovního ruchu a jazyků). Odborně se věnuje problematice regionálního rozvoje. Titul Ph.D. získala v roce 2003 na Přírodovědecké fakultě Univerzity Karlovy v oboru Politická a regionální geografie, habilitovala se v roce 2019 na České zemědělské univerzitě v Praze v oboru Regionální a sociální rozvoj. Věnuje se i geografii, demografii, geoinformatice a kvantitativním metodám v těchto disciplínách. Odpovídají tomu i vyučované předměty na Ekonomické fakultě Jihočeské univerzity. V letech 2007 až 2008 působila ve funkci proděkanky pro vnější vztahy, v letech 2008 až 2023 pak jako proděkanka pro pedagogickou činnost.

Martina Krásnická, Ing. Ph.D. LL.M.

Akademická pracovnice. Zaměřuje se na právo a ekonomiku v evropském a globálním měřítku. Členka České společnosti ekonomické a České společnosti pro evropské a srovnávací právo. Rovněž působí jako ekonomický poradce.

Martina Novotná, doc. Ing. Ph.D.

Docentka na Katedře aplikované ekonomie a ekonomiky Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. V rámci pedagogické činnosti se zaměřuje na podnikovou ekonomiku a ekonomickou statistiku na národohospodářské i regionální úrovni. Je autorkou řady vědeckých publikací a spoluautorkou monografií orientovaných na ekonomickou efektivnost, vztahy mezi indikátory na mikroúrovni a makroúrovni. Je členkou akademického senátu Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích.

Jaroslav Šetek, Ing. Ph.D.

Již od doby doktorského studia (ukončeného v roce 2001) na Národohospodářské fakultě Vysoké školy ekonomické v Praze se zajímá o sociální dimenzi ekonomické teorie a hospodářské politiky. Svůj dlouholetý zájem zaměřil v rámci svého působení na Ekonomické fakultě Jihočeské univerzity na interdisciplinární vědecký výzkum a vzdělávací programy, konkrétně na integrální tendence sociální a cirkulární ekonomiky v nástupu éry Průmyslu 4.0 v kontextu institucionální ekonomické teorie. V rámci své pedagogické činnosti se zaměřuje na výuku mikroekonomie, makroekonomie, historie ekonomického myšlení, hospodářské a sociální politiky.

Dagmar Škodová Parmová, doc. Dr. rer. soc. oec. Ing.

Primátorka statutárního města České Budějovice, emeritní děkanka Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity a členka Katedry aplikované ekonomie a ekonomiky. Dlouhodobě se věnuje ekonomice a řízení služeb v kontextu regionálního managementu a cestovního ruchu. V rámci Best Business Association je viceprezidentkou pro Českou republiku a členkou odborné poroty pro udělování ceny za udržitelné řízení podniku v Evropském regionu Dunaj – Vltava. Je aktivní v odborných svazech a sdruženích, resp. vědeckých radách univerzit (například v České společnosti ekonomické, v Österreichische Gesellschaft der Agrarökonomie, ve Společnosti vědeckých expertů v cestovním ruchu či ve výše zmíněné BBA).

Antonín Šmejkal, Ing. Ph.D.

Působí na Katedře aplikované ekonomie a ekonomiky Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. Podílí se na výuce předmětů Ekonomika podniku, Manažerská ekonomika, Projektování investic, Oceňování podniku a majetku, Hodnocení veřejných zakázek a projektu FIRMA. Zároveň je členem statutárních orgánů několika firem z oblasti obchodu, cestovního ruchu, facility managementu, ekonomického, účetního a daňového poradenství. Profesionálně se zaměřuje zejména na oblast tvorby podnikatelských záměrů a hodnocení efektivnosti investičních projektů.

Tomáš Volek, doc. Ing. Ph.D.

Je docentem na Katedře aplikované ekonomie a ekonomiky Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity v Českých Budějovicích. V pedagogické oblasti se zaměřuje na výuku mikroekonomie a makroekonomie. Ve vědecké oblasti se zaměřuje na problematiku produkční analýzy a měření efektivity využívaných výrobních faktorů. Výstupy své vědecké činnosti publikuje ve vědeckých časopisech a na mezinárodních konferencích. Je předsedou Akademického senátu Ekonomické fakulty Jihočeské univerzity a členem redakční rady časopisu *Acta Universitatis Bohemiae Meridionalis*.

Úvodem: Krize globalizace, krize cirkularity?

Eva Kislingerová, prof. Ing. CSc.

Třetí díl publikace **Cirkulární ekonomie a ekonomika** se zabývá dopady světové pandemie covid-19 a také energetické krize spojené s válkou na Ukrajině do oblasti **oběhového hospodářství**.¹ Jde o tematiku čerstvou, složitou a velmi aktuální. Zároveň jde o problematiku, která v tuto chvíli obsahuje více otázek než odpovědí. Události jsou příliš nové a zatím pouze naznačují určité trendy, které možná budou (možná však nebudou) pro budoucnost rozhodující.

Ostatně důkazem takového stavu je situace, kterou ekonomové nemají rádi – totiž nedostatek statistik. Nejsou data, která by bylo možné analyzovat v časových řadách, těžko tedy naznačovat trendy. Za posledních patnáct let prošla světová ekonomika **třemi specifickými krizemi**, které všechny poznamenaly systém **mezinárodní dělby práce**. Vcelku logicky se tyto krize projeví i mimořádným zásahem do časových řad údajů a jejich výrazným ovlivněním. Nešlo přitom ani v jednom případě o standardní **cyklickou krizi**. K ní měla nejbližší finanční krize v letech 2008 až 2010 (bylo by možné stejně dobře napsat 2007 až 2011), ale ani u ní nelze přehlédnout některé skutečně mimořádné a velmi specifické rysy. O zvláštностech pandemické krize 2020 až 2021 nebo energetické a válečné krize započaté v roce 2021 není asi třeba nijak obšírně hovořit. Jejich specifičnost a mimořádnost je očividná.

Přirozeným výsledkem pak je, že je dosti **problematické** vyvozovat nějaké závěry z toho, co nám říkají dostupná čísla o vývoji ekonomik či například světového obchodu. Navíc data (která jsou nyní k dispozici) mají podivuhodnou vlastnost stavět se (přinejmenším částečně) **do opozice k určitým závěrům**, které byly především na základě pandemie a energetické krize vyneseny mnoha uznávanými kapacitami a které se staly i tématem politických debat. Mnohokrát se například opakovalo, že pandemie a válka se naprosto zásadně promítnou do mezinárodního obchodu. Zatím dostupná data ukazují dopady, určitě však nikoliv tak dramatické,

jak to původně mohlo vypadat. Místo toho však přicházejí **jiná rizika** (Pyzsko 2022). O těchto protikladných informacích bude dále řeč především v první části publikace. Diskuse o tom, jaké dopady budou mít minulé či během roku 2023 probíhající události na cirkularitu a oběhové hospodářství, jsou nicméně velmi vzrušující a přes množství nejistoty podnětné.

Tato publikace je proto v mnoha směrech knihou dosti „otevřenou“, kde autoři doslova nesou svoji kůži na trh. Příští roky mohou ukázat mnoho omylů, kterých jsme se (možná) dopustili. Samozřejmě pevně doufáme, že tomu bude daleko častěji naopak a že se závěry našich analýz potvrdí.

Hypotézy a hlavní ideje

Hlavní osou celé knihy je několik hypotéz, několik předpokladů, které se většinou již staly tématy veřejných diskusí, ale jejichž **skutečné ověření** je zatím (především pro složitost aktuální práce s daty) velmi **problematické**.

První hypotéza se snaží shrnout dopady **pandemické krize**. Velmi elementárně řečeno lze její ideový základ formulovat tak, že rok 2020 a do jisté míry i následující rok 2021 ukázaly **zranitelnost světového systému mezinárodního obchodu**. Ten byl a nesporně stále je postaven na logisticky velmi složitých, především ale (v doslovném fyzickém smyslu) dlouhých produkčních řetězcích. Obrovské vzdálenosti, které běžně suroviny, polotovary či finální produkty překonávají, se během pandemie ukázaly jako svého druhu rizikový faktor pro růst, a dokonce i pro prosté fungování ekonomik zapojených ve velkém rozsahu do těchto globálních systémů. Hypotéza tedy říká, že vlivem této mimořádné události dojde k **strukturální změně mezinárodního obchodního systému**. Pokud by byla potvrzena, nabízelo by se mnoho dalších úvah o sekundárních dopadech takové strukturální změny. Již výše bylo zmíněno, že některé údaje o obnovování mezinárodního obchodu jsou s touto hypotézou v dílčím rozporu.

Druhá hypotéza se týká **energetické krize**. Pokud na chvíli odhlédneme od skutečnosti, že tato krize měla mnoho velmi konkrétních a do jisté míry i popsanych souvislostí, pak v celku lze východisko hypotézy popsat tak, že ukázala reálnou možnost **nedostupnosti** některých zcela **základních surovin** energetického typu v čase a v prostoru. Hypotéza tedy říká, že nastane **změna struktury energetiky**, přičemž tato změna bude směřovat k větší **kontrole** strategických (pro základ řeč-něme energetických) surovin z hlediska jejich spotřeby v rámci národních ekonomik, případně v rámci obchodních bloků. I zde by v případě potvrzení hypotézy nutně následovala celá řada otázek o důsledcích takové změny.

Třetí hypotéza se týká v podstatě stejné oblasti, podobně vychází ze zkušeností spojených s energetickou krizí, avšak z jiného směru, totiž z pohledu strategického a politického. Zde je nutné přibrat do úvah také nesporný fakt, který přinesly již uskutečněné analýzy událostí na energetických trzích, jež se odehrály před začátkem agrese Ruské federace proti Ukrajině. Přičemž je vhodné uvažovat nejen o vývoji předcházejícím samotnému útoku a zahájení války, ale také události, které se odehrály ještě před rokem 2014 i v čase vymezeném letopočty 2014 až 2022. Je pravdou, že v tomto pohledu se již dostáváme reálně do značné míry mimo oblasti, které obvykle řeší ekonomie. Avšak není zbytí. Hypotéza sama pak zní: Na základě významné zkušenosti, kdy byly **suroviny a další klíčové zboží využity nejen jako otázka nátlaku obchodního, ale přímo jako nástroj pro naplnění geopolitických cílů**, je třeba konstatovat, že vyspělé státy (pracovně lze říct demokratické státy) **nemohou nadále otevírat své trhy** některým jiným zemím stejným způsobem, jako to dělaly dosud. Jde vlastně o aplikaci východiska z *Paradoxu tolerance* Karla Poppera na ekonomickou oblast (Popper 1945, česky 1994).

Pokud by byla tato hypotéza (tedy vlastně tato aplikace Popperova paradoxu tolerance) potvrzena, nutně to musí znamenat skutečně zásadní dopady na systém světového obchodu. Je třeba poznamenat, že použití obchodní závislosti na dodávkách surovin, zboží nebo energií není ničím novým. Příkladem ostatně může být například námořní a celková obchodní blokáda revoluční a posléze napoleonské Francie ze strany Velké Británie, která byla nejvýraznější od května 1806 až do konce napoleonských válek, a naopak kontinentální systém prosazený Napoleonem v roce 1806 a udržovaný se stále menší funkčností do roku 1814. Napoleon zakázal dovoz jakéhokoliv britského zboží, a dokonce konfiskaci všech lodí ve francouzských a dalších přístavech, které se zapojily do převážení britského zboží. Britové naopak odřízli Francii a obsazené nebo jinak pod Francii spadající země od surovin. Výsledkem byla řada mnohdy překvapivých změn v uspořádání světa a výrobních postupech. Obchodní zájem Britů se přesunul z Evropy do zámoří (včetně Afriky a Indie), Evropa mimo jiné masově využila čerstvou znalost výroby cukru z řepy.

Čtvrtá hypotéza se týká **globalizace**, doslovně dopadu potvrzení nebo částečného potvrzení předchozích hypotéz na globalizaci jako klíčový ekonomický děj minulých (dejme tomu) padesáti či sedmdesáti let. Hypotéza vychází z faktu, který považujeme za elementární, že nejvýraznějším **prvkem globalizace je svobodný** (ve smyslu relativně svobodný) **mezinárodní obchod**. Samozřejmě je možné globalizaci poměřovat i jinak – třeba počtem „světových“ institucí a organizací, významem a validitou dohod dosažených na jejich půdě a podobně, nakonec ale

vždy jako skutečné měřítko globalizace vidíme vliv mezinárodního obchodu na celkový globální produkt. Pokud však tento mezinárodní obchod bude z nějakých důvodů eliminace rizik, vydírání, geopolitického zneužívání a dalších **omezen, je zde i riziko omezení globalizace**. Samotná hypotéza pak říká: Jestliže dojde ke zpomalení, zastavení nebo dokonce reverznímu chodu globalizace, nutně **nastane i odpovídající pohyb v rovině mezinárodních dohod**. Potvrzení takové hypotézy by však nutně znamenalo snížení validity i dohod o ochraně klimatu a celkově boje proti globálnímu oteplování. Jinými slovy by to znamenalo **negativní dopad na cirkularitu**.

Pátou hypotézu lze nazvat jako hypotézu **souboje**. V kostce říká, že v následujících letech proti sobě budou stát dva **protichůdné trendy**. První bude důsledkem potvrzení čtvrté hypotézy. Vyhrčeně formulováno nastane **ochladnutí zájmu** mezinárodního společenství o plnění klimatických (a dalších) dohod, což bude důsledkem naznačených deglobalizačních tlaků. Znamená to, že v celosvětovém měřítku poklesne tlak na cirkularitu. Proti tomu se postaví především ve vyspělých zemích opoziční trend **strategické bezpečnosti a eliminace rizik**. Čili důsledky potvrzení hypotéz předchozích. To však bude znamenat **posílení tlaku** na prosazení cirkularitu (jakkoliv z jiných důvodů, než se tomu dělo dosud). Samotná pátá hypotéza proto říká, že ve střetu trendů zvítězí díky spotřebitelské síle a bohatství trend vyspělých zemí. To znamená, že **tlak na cirkularitu bude pokračovat, i když z jiných důvodů**, stejně tak to znamená, že pokračovat budou i tlaky prosazující klimatické cíle, budou ale vytvářeny jiným způsobem než dosud. I zde se pochopitelně nabízí mnoho konkrétnějších otázek o reálných projevech těchto strukturálních změn, speciálně pak o mechanismech prosazování cirkularitu.

A konečně je zde také **hypotéza šestá**, která hovoří o **nákladech** všech těchto dějů. Vychází ze základní premisy, podle které je **globalizace v podstatě děj existující díky snaze kapitálu maximálně využívat komparativní i absolutní výhody**, snižovat náklady a tím zvyšovat míru zisku. Toto konstatování je v uvedené zhuštěné podobě nové, stojí však na řadě tradičních myšlenek a popsaných ekonomických souvislostí. Ostatně v příslušných pasážích odkážeme na Smithe a Ricarda, tedy na myslitele 18. a 19. století (Smith 1776, česky poprvé 1958, publikace pracuje s vydáním z roku 2001; Ricardo 1815, česky 1934). Hypotéza samotná pak říká, že **omezení globalizace bude znamenat v každém z myslitelných průběhů zvýšení celkových nákladů** (v doslovně makroekonomickém smyslu slova). To je totiž nutný důsledek omezení možnosti konzumace absolutních a komparativních výhod prostřednictvím mezinárodního obchodu. Hypotéza tedy říká, že politická rozhodnutí a také potřeba dosáhnout vyšší strategické bezpečnosti

donutí podnikatelské subjekty přeměrovat dále investiční kapitál do takových oblastí, které umožní **eliminovat dopady** snížení možnosti využívání absolutních a komparativních výhod. Toto konstatování zase vychází z Wallersteina a dalších (Wallerstein 2000; Wallerstein a kol. 2013). Tím prostorem nutně musí být (mimo jiné) **cirkulární ekonomika** (ve všech jejích podobách, tedy včetně zprostředkovaných oblastí automatizace, robotizace a využívání umělé inteligence). A znovu zde můžeme vidět obrovský prostor pro další úvahy o tom, co to přinese, a především jakým způsobem k tomu bude docházet.

Sedmá „hypotéza“: sociální stát

Celý problém je však podstatně složitější.

Letný pohled na tyto formulované hypotézy knihy naznačuje, jak podstatným prvkem ve všech je (buť v různých podobách a rolích) **stát a politická moc**. Z toho pak vychází poslední **sedmá hypotéza** (jakkoliv jde o spíše o „hypotézu“, přičemž použité uvozovky mají skutečně svůj smysl).

Ta říká, že všechny tři krize 21. století vedly (a ještě dále povedou) k **vyšší inherenci státu do ekonomiky**, přičemž v řadě aspektů má a bude mít tato inherence až charakter dílčího příklonu k **plánované ekonomice**. Především se ale bude vyznačovat budováním **specifických obchodních bariér**, jejichž pomocí budou vyspělé země vynucovat od obchodních partnerů spolupráci v oblasti **plnění alespoň některých globálních cílů** (mimo jiné klimatických). Je třeba připustit (a bylo to výše naznačeno), že hovořit v této rovině o hypotéze je nadnesené, neboť hypotéza by měla být tvrzením, které lze na základě aktuálních znalostí alespoň diskutovat, lépe pak prokázat nebo popřít. Proto ony již výše zdůrazněné uvozovky.

Důvodů, proč budou vyspělé státy dotlačeny či donuceny k tomu, aby více vstupovaly do celého ekonomického systému, by se našlo více, za klíčový však považujeme jeden: vyspělé země jsou **sociálními státy**. To (vedle mnoha jiných okolností) také znamená, že přebírají **značný díl odpovědnosti** za dosaženou životní úroveň občanů, ale v důsledku dokonce i za jejich spokojenost i schopnost uspokojovat potřeby. Nelze to však omezit na to, že přebírají jenom vládu nad **redistribucí zdrojů** (obvykle finančních prostředků) a **služeb** (typu zdravotnictví nebo školství). Znamená to také, že tyto státy přebírají plnou odpovědnost za takové parametry, jakými je **bezpečnost** nejen v **tradičním obsahu slova** (vnější a vnitřní bezpečnost, tedy obrana a udržování pořádku, což samozřejmě patří k základním funkcím státu), ale také **bezpečnost ve smyslu dostatku surovin**, obecně komodit, a dokonce i zboží na trhu.